

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

звуків, свистячих і шиплячих, значно рідше діти помилялися при диференціації твердих і м'яких, дзвінких і глухих.

Список використаних джерел:

1. Гаврилова Н. С. Порухення фонетичного боку мовлення у дітей: Монографія. Кам'янець – Подільський, 2011. 200с.
2. Малярчук А. Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. Київ, 2003. 104 с.
3. Рібцун Ю. В. Дошкільнятко: корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: Навчально-методичний посібник. Київ, 2014. 238 с.
4. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. 3-тє видання, доповнене: Навчальна книга. Тернопіль, 2009. 160с.

Форостян О. І., Шевченко К.

ЛОГОПЕДИЧНА РИТМІКА У СИСТЕМІ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Постановка проблеми. Мовленнєвий розвиток дитини – вагома складова її нервово-психічного та емоційного здоров'я. При цьому, приділяється значна увага науковців засобам логопедичної ритміки у системі корекційної роботи з дітьми дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі засобів логопедичної ритміки у системі корекційної роботи з дітьми дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення присвячені численні науково-методичні дослідження. (А. Богуш, Н. Гаврилова, Л. Журавльова, С. Конопляста, І. Мартиненко, І. Марченко, О. Мілевська, С. Притиковська, Є. Собонович, В. Тищенко, Л. Трофіменко, М. Шермет, та інші).

Мета статті. Обґрунтувати дослідження проблеми використання засобів логопедичної ритміки у системі корекційної роботи з дітьми дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Логопедична ритміка – один із засобів розвитку та вдосконалення моторики та мови дітей дошкільного віку з ЗНМ. Логопедична ритміка сприяє подоланню мовного дефекту через тренування та розвиток почуття ритму, а також необхідних якостей загальної, дрібної, мимічної та артикуляційної моторики. Характерною особливістю логоритміки є поєднання рухових та мовленнєвих вправ на основі ритму вірша або музичного ритму, таке поєднання підвищує ефективність логопедичної роботи в цілому [5, с.165].

Згідно досліджень, проведених науковцем Гавриловою Н. С. [2, с.88], у дітей з нормою мовного розвитку до п'яти років остаточно формується правильна звуковимова, діти користуються розгорнутою фразовою мовою, складають складні речення. У дітей формуються навички словотвору та

словозміни, готовність до звукового аналізу та синтезу, набирається достатній словниковий запас. При цьому, у дітей із ЗНМ спостерігається порушення вище перелічених компонентів мовної системи, що викликає труднощі при оволодінні дітьми програмою дошкільного навчального закладу, а в майбутньому та програмою початкової школи [2, с.89-90].

У корекційній роботі з дітьми з ЗНМ позитивну роль може зіграти логопедична ритміка, що є об'єднанням на основі єдиного задуму системи рухів, музики та слів. Рух сприяє осмисленню слова. У свою чергу, слово та музика організують моторну сферу дітей, що стимулює їхню пізнавальну діяльність та емоційну сферу. Музичний ритм служить засобом виховання почуття ритму в русі та включення його в мову [4, с.52].

При цьому, дошкільнята з фонетико-фонематичним недорозвиненням мови та ЗНМ загалом, мають порушення м'язового тону, порушення статичної та динамічної координації рухів, переключення рухів, темпу та ритму. Ці особливості характерні для всієї моторної сфери (для загальної моторики, дрібної, артикуляційної). Корекція рухових функцій сприяє більш ефективному та швидкому подоланню мовного розладу [3, с. 38].

Дошкільнята із загальним недорозвиненням мови мають недостатню сформованість рухових навичок, загальну моторну незручність, порушення темпу та ритму рухів, виснажування рухів [3, с. 39-40].

Дошкільнята з фонетико-фонематичним недорозвиненням мови та загальним недорозвиненням мови мають знижену рухову пам'ять, у них порушено просторове сприйняття, порушено слухову увагу та слухову пам'ять [3, с.40].

При ЗНМ спостерігається ураження рухових нервів, повноцінна передача нервових імпульсів стає неможливою, у м'язах розвиваються явища паралічу або парезу. При дизартрії як первинний дефект спостерігається розлад фонації та артикуляції, але також змінюється інтонація, темп і ритм мови, страждає мовленнєве дихання, яке стає поверхневим і аритмічним, а, отже, не забезпечує повноцінного повітряного струменя для голосоутворення

У дітей з ЗНМ можуть відзначатися синкінезії (додаткові співдружні рухи), атаксії (порушення координації рухів), оральні автоматизми (насильницькі рухи: сміх, плач, стогін, прицмокування), гіперкінези (надмірні мимовільні рухи), саливація [4, с. 54].

Марченко І. С., у своєму дослідженні зазначає, що при ЗНМ спостерігаються вкрай різноманітні порушення голосу (недостатня сила голосу, порушення його тембру, слабка виразність голосових модуляцій), які пов'язані з парезами м'язів голосових складок, губ, язика, м'якого піднебіння, обмеженням їх рухливості та порушеннями їх м'язового тону [4, с.55-56].

Ступінь порушення звуковимови та просодичного боку мови залежить від характеру виразності проявів дихальних, голосових та артикуляційних розладів [3].

У ході досліджень дітей з ЗНМ, були виявлені різні види дизартрії, при яких мовні, психічні та рухові порушення виражені різною мірою [3].

У класифікації за ступенем тяжкості ураження нервової системи дизартрії поділяються на анартрію (повний параліч рухових м'язів), дизартрію (середній ступінь тяжкості) та стерту дизартрію (легкий ступінь тяжкості, ледве помітна слухачеві нечіткість вимови) [3, с. 38].

У роботі Мартиненко І. В. зазначається, що при дизартрії структуру дефекту становить порушення всієї вимовної сторони мови та позамовних процесів: загальної та дрібної моторики, просторових уявлень та ін. При цьому, найважчі ступені дизартрії зустрічаються у дітей з ДЦП [3].

Також, у даному дослідженні розглядається класифікація дизартрії по локалізації вогнища ураження та виділяє наступні п'ять форм дизартрії: коркова, підкіркова (екстрапірамідна), мозочкова, бульбарна та псевдобульбарна [3].

При всіх п'яти формах дизартрії відзначаються такі ознаки порушення артикуляційної моторики: порушення м'язового тону (спастичність артикуляційних м'язів – постійне підвищення тону (гіпертонус), паретичність м'язів артикуляції – зниження тону м'язів (гіпотонус), дистонія – мінливий характер тону артику м'язів, дискоординаційні розлади (проявляються у вигляді порушень точності та пропорційності артикуляційних рухів) [3].

Розвиток психомоторики на логоритмічних заняттях відбувається на неусвідомленому (мимовільному) рівні. Розвиток рухової сфери згодом допомагає організувати промову. Мовленнєва робота будується на основі відпрацьованих рухових умінь. Зміст рухового та мовного матеріалу на заняттях змінюється в залежності від рівня сформованості моторних та мовних навичок [5, с.165].

До прикладу, у дослідженні Мілевської О. П. зазначається, що використання логопедичної ритміки показує позитивну динаміку в корекції мовлення у дітей з різними мовними порушеннями: із заїканням, із загальним недорозвиненням мови, фонетико-фонематичними відхиленнями та іншими [5, с. 165-174].

Далі, у даного науковця, йдеться про те, що корекційні логоритмічні вправи перевищують порушені функції та розвивають збережені функціональні системи дитини (мовленнєву функціональну систему та немовні психічні процеси). Під час проведення корекційних логоритмічних вправ у дошкільнят розвивається слухова та зорова увага, слухова та зорова пам'ять, оптико-просторові уявлення та навички, виховується почуття темпу та ритму в русі, розвивається статична та динамічна координація рухів, мовна моторика [5].

При цьому, в процесі логоритмічних занять використовуються різні методи та прийоми, які підбираються з урахуванням загального розвитку дитини та її фізичного стану, ступеня засвоєння ним рухового матеріалу. При навчанні руху використовуються наглядні прийоми (показ логопедом руху; наслідування способів навколишнього життя; наочні посібники), прийоми

для забезпечення тактильно-м'язової наочності із застосуванням обручів і кубиків, наочно-слухові прийоми: гра на музичних інструментах, пісні та ін.

Для усвідомленого виконання рухових вправ застосовуються словесні методи. Також використовуються практичні методи, що реалізуються в ігровій чи змагальній формах. Ігрова форма занять розвиває творчу ініціативу, дозволяє вдосконалювати рухові навички, розвивати самостійність рухів і швидкість реакції у відповідь на умови, що змінюються. Змагальна форма допомагає вдосконалювати відпрацьовані рухові навички, виховувати почуття колективізму

Висновки та перспективи. Отже, відповідно до проведеного дослідження стану використання засобів логопедичної ритміки для корекційної роботи із дітьми з ЗНМ, дослідивши дану актуальну тему, прийшли до висновку про те що при даному мовному розладі відзначається порушення звуковимови, голосоутворення, дихання, зміна темпу і ритму мовлення, порушення загальної, дрібної та артикуляційної моторики, просторових уявлень та ін. Засоби логопедичної ритміки є системою вправ, заснованих на зв'язку руху, музики та слів.

Перспективою наступних досліджень, вбачаємо формування роботи з розвитку моторної сфери та мовних функцій у дітей з загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) засобами логоритміки через проведення констатуючого експерименту та аналізу його результатів на прикладі обраної групи дошкільнят з ЗНМ у ході проведення наступних досліджень згідно обраної теми.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільньої освіти / наук. керівник: А. М. Богуш. К. : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2012. 26 с.
2. Гаврилова Н. С. Класифікації порушень мовлення // Гаврилова Н. С. Порушення фонематичних процесів у дітей // Актуальні питання корекційної освіти. 2010. Вип.1. С.87-98.
3. Мартиненко І. В. Психолого-педагогічні підходи до діагностики комунікативної діяльності дітей з системним порушенням мовлення // Логопедія. Науково-методичний журнал. 2015. №5. С.38-45.
4. Марченко І. С. Особливості логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення // Логопедія. Науково-методичний журнал. 2013. №3. С.52-56.
5. Мілевська О. П. Логотренінг як форма роботи зі стимуляції у дітей мовленнєвих механізмів різного рівня // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2010. Вип.14. С.165-174.

Форостян О. І., Щецяк Н. П.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА З БАТЬКАМИ

Постановка проблеми. У статті описується значення роботи вчителя-логопеда з батьками. Відрізняються основні види роботи з батьками. В даний час актуального значення все частіше набуває робота вчителя-логопеда з батьками дитини-логопата. Дефектологами, логопедами відзначено неухильне